Etablering av verneområder

4.1 Kunngjøring av vernevedtak

Naturvernloven av 19.06.1970:
§ 19. *"Vedtak i medhold av kap. II og III og § 18 tredje ledd skal kunngjøres i Norsk Lovtidend og i en eller flere aviser i distriktet.*

Vedtaket skal meddeles eieren og brukeren og vedkommende kommuner.

Gjelder vedtaket en eller flere særskilt angitte eiendommer, skal det tinglyses på vedkommende eiendom. I andre tilfelle skal anmerkning om vedtaket etter krav av vedkommende departement noteres på grunnboksbladet for de eiendommer som antas i vesentlig grad å ville bli berørt av vedtaket."

4.1.1 Orientering til grunneiere/ rettighetshavere og kommune

Etter at vernevedtaket er fattet ved kongelig resolusjon, skal Fylkesmannen sørge for at grunneiere/rettighetshavere og vedkommende kommune(r)/fylkeskommune(r) får skriftlig orientering om vedtaket så snart som mulig. Det bør vurderes om slik orientering skal gis til samtlige lokale høringsinstanser.

Fylkesmannen får muntlig beskjed om når saken skal fremmes i statsråd, slik at oversendelsesbrev til lokale instanser kan forberedes i god tid. Oversendelsesbrevet dateres den dagen saken går i statsråd, og vedlegges Kgl. res. med vedtatte vernebestemmelser og vernekart. Brevet bør vurderes sendt rekommandert til grunneiere og rettighetshavere.

4.1.2 Kunngjøring

Miljøverndepartementet sørger for utsendelse av pressemelding om vernevedtaket og sender verneforskriftene med kart og grensebeskrivelse til;

- Sorenskriveren for tinglysing
- Norsk Lovdata som sørger for at verneforskriftene blir trykt i Norsk Lovtidende, avd. II (lokale og regionale forskrifter)
- Direktoratet for naturforvaltning som oppbevarer verneforskrifter med kart og grensebeskrivelse
- Regjeringsadvokaten som skal behandle en eventuell etterfølgende erstatningssak.
- Fylkesmannen som kunngjør verneforskriften i en eller flere aviser i distriktet.

Kunngjøringen i lokale aviser skal være kort og konsis. Nedenfor følger et eksempel.

Eksempel på kunngjøring i lokalavis eller dagspresse vises på neste side.

Fylkesmannen i Møre og Romsdal

Fylkesmannen er Kongen og Regjeringa sin fremste representant i fylket og utfører mange og svært allsidige forvaltningsoppgåver for Staten (dei ymse departementa).

Kunngjering

av kgl. res. av 17.12.99 om oppretting av
30 barskogreservat i Vest-Noreg

I

I medhald av lov om naturvern av 19. juni 1970 nr. 63 §§ 8 og 10 jf. §§ 21, 22 og 23, blir følgjande område freda som naturreservat i samsvar med vedlagde forskrifter og kart.

Nr. 1 Foreknuten naturreservat, Sandnes og Gjesdal kommunar, Rogaland fylke
Nr. 2 Gitlandsåsen naturreservat, Forsand og Strand kommunar, Rogaland fylke
Nr. 3 Longavatnet naturreservat, Hjelmeland og Forsand kommunar, Rogaland fylke
Nr. 4 Nordstølhei nat[illegible]eservat, Hjelmeland komm[illegible] Rogal[illegible]
N[illegible]

II

Samstundes blir:

1. kgl. res. av 24. juni 1977 om vern av *Storsøy i Hordaland fylke* som landskapsvernområde oppheva.
2. Trollheimen landskapsvernområde, oppretta ved kgl. res. av 11.12.1987, oppheva for den delen av landskapsvernområdet som nå dekkjes av *Svartåmoen naturreservat i Møre og Romsdal fylke*.

III

Vedtaket trer i kraft straks.

IV

Grunneigarane og rettshavarane vil bli underretta ved eige brev. Forvaltinga av verneføresegnene i det enkelte verneområde i Møre og Romsdal er inntil vidare lagt til fylkesmannen. Alle spørsmål i samanheng med gjennomføringa av verneplanen skal derfor **rettast til Fylkesmannen i Møre og Romsdal, Miljøvernavdelinga, Fylkeshuset, 6404 Molde, tlf. 71 25 84 43.**

4.2 Merking av vernegrenser

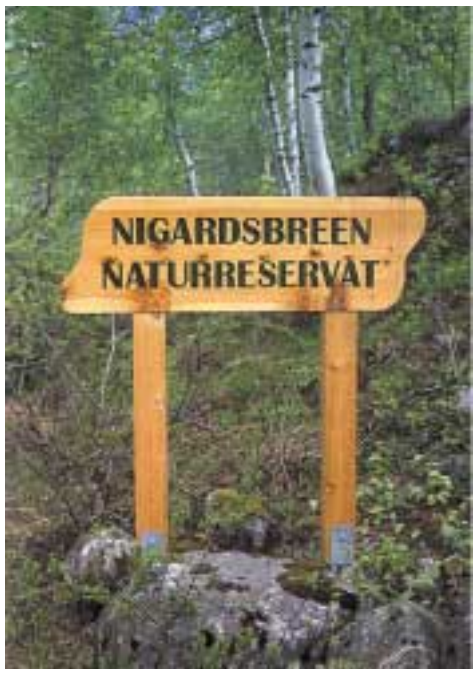
Merking av verneområder er omtalt i NVL § 21:

Kongen gir bestemmelser om merking av fredninger m.v. i medhold av kap. II og III og om nødvendige tiltak for å beskytte vedkommende område art eller forekomst."

I verneforskriften, under pkt II. Avgrensing, tas det inn en formulering tilsvarende

De nøyaktige grensene for verneområdet skal avmerkes i marka. Knekkpunktene skal koordinatfestes.

Dette hjemler, sammen med henvisningen til NVL § 21 i vernevedtaket, grensemerking i knekkpunkt og langs grenselinja hvor nødvendig. Den samme hjemmelen dekker også oppsetting av skilt som angir vernekategori langs eller innenfor grensen selv om grunneiers tillatelse til merking ikke kan fremskaffes. Informasjonsplakater dekkes ikke av denne hjemmelen og må ha grunneiers tillatelse.

Eksempel på skilt som krever grunneiers tillatelse.

Vernekartet viser grensene for verneområdet. Grensebeskrivelse kan være en del av vernevedtaket når den angir nøyaktig oppmålte koordinater for alle grensepunkt. Grensemerkingen er den fysiske merkingen av de vedtatte vernegrensene i terrenget. Forvaltningsmyndigheten har ansvar for grensemerkingen, og utgiftene til første gangs grensemerking dekkes av Direktoratet for naturforvaltning innen en godkjent beløpsgrense avtalt før merkingen settes i gang.

Når vernevedtak er fattet, skal grensene merkes så snart som mulig. Dette bør skje i god tid før ett års fristen for å kreve erstatninger/ begjære skjønn utløper. Grunneiere/ rettighetshavere og ev. andre med spesielle interesser knyttet til grensene skal varsles om grensemerkingen slik at de får mulighet til å delta. Grensemerkingen skal foretas i overensstemmelse med det endelige vernekartet. Merkene skal settes nøyaktig i grensepunktet. Utilgjengelige punkt skal ikke merkes. I slike tilfeller kan skilt brukes for å markere hvor grensen for verneområdet går.

4.2.1 Praktisk gjennomføring av grensemerking

Når vernevedtaket er fattet merkes vernegrensene med godkjente grensemerker. I tillegg til knekkpunktene bør supplerende punkter innmåles og merkes med godkjent grensemerke der avstanden mellom knekkpunktene er stor. Satellittmåler (GPS) bør medbringes for innmåling av merker som er endret fra verneforslaget. På vanskelig tilgjengelige og entydige grensepunkt som fjelltopper, skjær og lignende kan det vurderes å sløyfe merkingen. Grensemerkene må plasseres i grensen. Skilt som angir vernekategori settes fortrinnsvis opp i grensen der det er nødvendig av hensyn til områdets brukere.

Samtidig med merkingen skal det lages en endelig grensebeskrivelse. Den skal inneholde opplysninger som i fig. 1.

Ved innmåling av grensepunkt skal en følge nøyaktighetskravene i standard for Stedfesting av eiendoms- og råderettsgrenser (kap 5.2.2) utgitt av Statens Kartverk, jf fig. 2.

Den mest vanlige målemetoden i dag er bruk av satellittmåler (GPS). Det skal søkes kart- og målefaglig kompetanse i forbindelse med innmåling, dersom forvaltningsmyndigheten ikke har slik kompetanse selv. Fylkesjordskiftekontor, fylkeskartkontor, kommunale oppmålingskontor og private oppmålingsfirma har god kompetanse.

Statens naturoppsyns ansatte kan evt. bistå med oppsetting av grensemerker i områder hvor SNO er etablert.

Grensepunkt nr.	1	2
Kort beskrivelse		
Merketype		
x-koordinat		
y-koordinat		
Retning til neste punkt		
Avstand til neste punkt		

Fig. 1

Område-type	Beskrivelse	Maksimalt avvik
1	Byområde (høy grad av utnytting)	0,1 m
2	Tettbygd/ utbyggingsområder	0,2 m
3a	Spredtbygd/ dyrket mark	0,5 m
3b	Skog/utmark	2,0 m
4	Fjell/ekstensiv arealutnytting	5,0 m

Fig. 2

Grensemerker

Ved knekkpunktene bør grenselinjens retninger markeres. Godkjente grensemerker leveres av Tunby A/S, 1820 Spydeberg, tlf. 69 83 82 00 og faks 69 83 66 68.

Grensemerker for fjell/jordfast stein leveres med splitt og konus slik at de festes når de slås ned i hull boret i rett dimensjon. Merket bør settes ned slik at kronen vender ut av verneområdet. De bør ikke stikke mer enn 10 cm over fjellet, og bør stå minst 10 cm dypt. Grensemerke i jord må være synlig over bakken.

Verneskilt

Skilt som angir områdets vernekategori settes opp ved naturlige innfallsporter til verneområdet, der det av hensyn til områdets brukere er behov for å markere grensa. De plasseres i grensa der det er mulig, og slik at teksten vender ut av verneområdet. Under skiltet kan det plasseres underskilt med opplysninger om verneformål, ferdselsforbud og lignende. Skiltene gir informasjon om verneområdet, og fungerer ikke som grensemerker. Skiltene kan ikke settes opp utenfor verneområdet uten grunneiers tillatelse.

Verneskilt leveres av Fogn Aluminium ANS, 4164 Fogn, tlf. 51 71 08 52 og faks 51 71 06 15. Skiltene består av selvklebende folie montert på brune aluminiumsplater. De festes på aluminiumspåler lakkert i samme brunfarge som skiltplaten eller på impregnerte trepåler. Skiltene finnes på bokmål og nynorsk, og i A5- og A6-format. Kontakt leverandøren for å få oppdatert prisliste.

Verneskilt i plast

Følgende vernekategorier finnes på skilt:

- Nasjonalpark
- Naturreservat
- Naturminne
- Landskapsvernområde
- Plantefredningsområde
- Fuglefredningsområde
- Plantelivsfredning
- Fuglelivsfredning
- Dyrelivsfredning

Øverste kant på skiltplaten skal være ca 5 cm under stangtoppen. Eventuelle underskilt festes like under

Øverste kant på skiltplaten skal være ca 5 cm under stangtoppen. Eventuelle underskilt festes like under hovedskiltet. Skiltene kan med fordel skrus fast til husvegger, gjerder, brygger eller lignende. Husk å innhente tillatelse fra grunneier. Til dette formål leveres også skilt trykt på 3 mm plast uten aluminiumsplate. For øvrig vil leverandørene kunne bistå med praktiske råd om montering.

Skiltstolpene bør festes i berg eller jordfaste steiner. Skilt i jord plasseres i passende høyde (ca. 1,5 m) slik at det er lett å lese. I fjell plasseres skiltplaten ca 50 cm høyt. På steder med særlig høy vegetasjon eller stor snødybde kan det være nødvendig å bruke høyere påler. Langs strand plasseres skiltene så høyt at de ikke skades av vann og is. Skiltene bør falle så naturlig inn i terrenget som mulig.

Verneskilt av selvklebende folie montert på brune aluminiumsplater

4.2.2 Merking av midlertidig vern

Det kan være ønskelig med merking av midlertidig vernede områder, men dette må vurderes opp mot arealpress og arealbruk i det aktuelle området. Naturvernloven gir imidlertid ikke hjemmel til merking av slike områder, det kreves derfor at grunneierne gir tillatelse. Det skal ikke brukes grensemerker som setter varige spor, og det skal bare brukes skilt som angir midlertidig verneform, eventuelt med underskilt.

4.3 Rapportering av vedtatte grenser

Alle vernegrenser er offentlige og bør raskest mulig gjøres tilgjengelig for berørte parter og allmennheten. Forvaltningsmyndigheten skal sammenfatte resultatet av grensemerkingen i en rapport og sende denne til direktoratet og berørte grunneiere og rettighetshavere. Rapporten er en kort gjennomgang av det arbeid som er gjort, hvilket utstyr som er brukt, tabellen som viser grensebeskrivelsen (se kap. 4.2.1) og eventuelle avvik eller tilpasninger som er gjort ved merkingen.

4.3.1 Innlegging av grensene på offentlig kartverk

Den digitale avgrensningen av verneområdet i SOSI-format oversendes direktoratet så snart den foreligger. Direktoratet og Statens kartverk samarbeider om å etablere en nasjonal kartdatabase for alle områder og enkeltobjekter vernet etter NVL. Kartdatabasen skal samordnes med og gjøres tilgjengelig via Naturbasen. Statens kartverk inkluderer grensene for vedtatte verneområder når de reviderer sine kartdatabaser:

Kartserie	Verneområder som tegnes inn
N1000	Nasjonalparker
N500	Nasjonalparker
N250	Nasjonalparker
N50	• Nasjonalparker • Naturreservat, landskapsvernområder og andre verneområder større enn 15 000 m^2

4.3.2 Innlegging i Naturbasen

Områder vernet etter naturvernloven er registrert i Vernemodulen i Naturbasen, og direktoratet registrerer fortløpende nye vernevedtak. Naturbasen skal revideres i løpet av høsten 2001/våren 2002. De viktigste premissene for dette arbeidet er bedre kobling til kartinnsyn og brukervennlighet.

4.4 Erstatning for vern etter naturvernloven – saksbehandling

Naturvernloven av 14.06.1970:
***§ 20**. Eiere av og rettighetshavere i eiendom som blir fredet etter §§ 8, 9 og 11 har i samsvar med reglene i annet og tredje ledd krav på erstatning av staten for økonomisk tap som er en følge av vedtaket. Erstatningen fastsettes i samsvar med reglene i lov 6. april 1984 nr. 17 om vederlag ved oreigning av fast eiendom. Ved anvendelsen av nevnte lov § 10 er det tidspunktet for fredningen som skal legges til grunn. Blir det ved erstatningens utmåling tatt hensyn til påregnelige fremtidige bruksendringer, skal det ved erstatningsfastsettingen ses bort fra offentlige tilskudd som i tilfelle gis til bruksomleggingen.*

***§ 20a**. Krav om erstatning som følge av vedtak etter §§ 8, 9 og 11 må settes fram skriftlig for fylkesmannen innen ett år etter at vedtaket ble kunngjort. Departementet kan forlenge denne fristen, og kan også gi oppreisning for oversittelse av fristen. Reglene i domstolsloven §§ 153-158 gjelder her så langt de passer. Fremsettelsen av kravet avbryter foreldelse etter lov 18. mai 1979 nr. 18. Blir partene ikke enige om hvilken erstatning som skal gis, avgjøres spørsmålet ved rettslig skjønn. Skjønnet begjæres av staten. Dette skal gjøres senest 6 måneder etter at fristen i første ledd er løpt ut. Lov 1. juni 1917 nr. 1 om skjønn og ekspropriasjonssaker § 54 tredje ledd gjelder tilsvarende.*

***§ 20b**. Økonomisk tap som følge av vedtak etter §§ 3, 5 og 18 [tredje ledd] [1] i denne lov kan i samsvar med alminnelige rettsgrunnsetninger kreves erstattet av staten. Med mindre annet blir avtalt, avgjøres spørsmålet ved rettslig skjønn etter begjæring av en av partene innen ett år etter at vedtaket er kunngjort. Departementet kan forlenge fristen. Reglene i domstolsloven §§ 153-158 gjelder så langt de passer.*

[1] Skal være nr. 4.

***§ 20c.** Når en eiendom som helt eller delvis omfattes av vedtak etter denne lov ikke lenger kan utnyttes på regningssvarende måte, kan eieren kreve den innløst av staten. Med mindre annet blir avtalt, avgjøres spørsmålet om vilkårene for innløsning er til stede ved rettslig skjønn som fastsetter erstatningen. Begjæring om rettslig skjønn må settes fram innen ett år etter at vedtaket om vern er kunngjort. Tredje og fjerde punktum i § 20 b gjelder tilsvarende.*

4.4.1 Informasjon til rettighetshavere

Rettighetshavere som blir påført et økonomisk tap som følge av opprettelsen av et naturvernområde kan ha krav på erstatning, jf naturvernlovens kap VII. I forbindelse med at Fylkesmannen kunngjør vernevedtaket overfor den enkelte rettighetshaver, (sjekk om det finnes tinglyste servitutter på eiendommene i verneområdene), må det samtidig gis en kort informasjon om retten til å kreve erstatning/begjære skjønn i henhold til kap. VII i naturvernloven. Den aktuelle bestemmelsen i naturvernloven bør siteres, dvs § 20 for naturreservater, biotopvernområder og naturminner og § 20 b for nasjonalparker, landskapsvernområder og midlertidig vern. Saksbehandlingsreglene i § 20 a, knyttet til de spesielle erstatningsreglene i § 20, må også nevnes.

Det er viktig at fylkesmannen gjør oppmerksom på at fremgangsmåten med hensyn til å kreve erstatning er forskjellig avhengig av hvilken verneform det er tale om. Det er bare for reservater, biotopvernområder og naturminner at krav om erstatning skal fremsettes for fylkesmannen. For de andre verneformene må rettighetshaverne selv begjære skjønn. Videre må muligheten til å søke om forlengelse av ettårsfristen nevnes, jf § 20 a og § 20 b.

4.4.2 Oppreisning - forlengelse av frist

Direktoratet for naturforvaltning kan **gi oppreisning** for oversittelse av fristen til å kreve erstatning i henhold til § 20 a. Dersom det ikke kan dokumenteres at den enkelte rettighetshaver har mottatt informasjon om vernevedtaket inklusive frister mv, må oppreisning for fristoversittelse innvilges.

Det er derfor meget viktig at kunngjøringen av vernevedtaket sendes rekommandert, da dette er den sikreste måten å dokumentere at den enkelte rettighetshaver har fått informasjon om sine rettigheter i forbindelse med vernevedtaket.

Det er av stor betydning at en sak blir erstatningsmessig avsluttet så raskt som mulig etter vedtak om vern, slik at grunneiere slipper å vente unødvendig lenge på oppgjør. For staten kan dette også ha en økonomisk fordel da renter påløper fra vernetidspunktet.

Får Fylkesmannen krav om erstatning etter fristens utløp, må Fylkesmannen gi beskjed om retten til å kreve oppreisning. Samtidig må det vises til domstolloven av 13.08.1915, § 154 som setter en frist for å begjære oppreisning på en måned fra vedkommende får beskjed om oppreisningsmuligheten.

Dersom oppreisning kreves i henhold til reglene om erstatning i §20 b, må spørsmålet behandles av domstolen i forbindelse med at rettighetshaveren begjærer skjønn. Direktoratet for naturforvaltning eller Miljøverndepartementet har ikke myndighet til å avgjøre slike søknader.

Direktoratet for naturforvaltning har myndighet til å **forlenge fristen** for å kreve erstatning etter naturvernlovens § 20 a og fristen for å begjære skjønn etter naturvernlovens § 20 b.

Vedtak om forlengelse av frist må skje innen fristens utløp. Det er derfor viktig at fylkesmannen snarest formidler denne type henvendelser til direktoratet.

4.4.3 Erstatningsforhandlinger

Når en verneplan for et verneområde har blitt vedtatt i statsråd ved kongelig resolusjon (kgl.res.) får Regjeringsadvokaten melding om dette fra Miljøverndepartementet. Regjeringsadvokaten har forhandlingsansvaret på vegne av staten i samtlige erstatningssaker og har også ansvar for å begjære skjønn i henhold til naturvernlovens § 20 a.

Sakene blir fordelt på forskjellige advokater hos Regjeringsadvokaten, ev til kommisjonærer dvs. private advokater i ulike deler av landet som tar slike saker på oppdrag fra Regjeringsadvokaten.

Fylkesmannen har, for områder som behandles etter reglene i naturvernloven § 20 a, ansvar for å samle de erstatningskrav som kommer inn og oversende disse til advokaten. Fylkesmannens rolle i erstatningsfasen er å legge saken best mulig til rette for advokaten. Dette innebærer å bistå med opplysninger om verneområdet, dets faglige kvaliteter, fremtidig forvaltning m.v. samt eventuelle konflikter som har oppstått i forbindelse med vernesaken. **Fylkesmannen skal ikke forhandle med rettighetshaverne om erstatning**. Fylkesmannen skal også ta stilling til spørsmål om fremtidig dispensasjonspraksis for verneområder hvor forvaltningsmyndigheten er delegert til fylkesmannen.

For verneområder hvor forvaltningsmyndigheten er delegert til kommunen, skal fylkesmannen ta stilling til framtidig dispensasjonspraksis i samråd med kommunen. Fylkesmannens/kommunens uttalelser om slike spørsmål kan inngå som forutsetninger i den enkelte erstatningsavtale eller i det enkelte erstatningsskjønn.

Det kan tenkes at spørsmål om dispensasjoner bør besvares forskjellig i forhold til de ulike delene av et verneområde (sonering). En forvaltningsplan for området kan da være et meget nyttig hjelpemiddel. Det er en fordel å starte forvaltningsplanleggingen tidlig, og ønskelig (selv om det ikke er nødvendig) at et utkast til en forvaltningsplan er ferdig samtidig med verneplanen. Fylkesmannen/kommunen bør uansett ha så god kjennskap til områdets naturkvaliteter og tålegrenser i forhold til bruk at det er mulig å gi klare svar på forespørsler om fremtidig dispensasjonspraksis i erstatningssammenheng.

Hvis man ikke kan gi noe svar på en slik forespørsel, må det legges til grunn at dispensasjon ikke kan påregnes. Kommer man senere til at dispensasjon likevel kan gis, har erstatningsoppgjøret blitt unødvendig kostbart. Det må likevel fremheves, at dersom den lokale forvaltningsmyndigheten er i tvil om fremtidig forvaltningspraksis, bør det legges en restriktiv dispensasjonspraksis til grunn for erstatningsoppgjøret. Hvis utgangspunktet er omvendt, vil en skjerpet praksis kunne utløse nytt skjønn.

Det er imidlertid Direktoratet for naturforvaltning som godkjenner alle erstatningsavtaler. Spørsmål om avtale/skjønnsforutsetninger som kan medføre endringer i vernereglene **må** derfor avklares med direktoratet. Fylkesmannen/kommunen har ikke hjemmel til å avgjøre slike spørsmål.

Dersom direktoratet aksepterer at endringer i vernereglene legges inn som avtale- eller skjønnsforutsetninger, må fylkesmannen/kommunen snarest utarbeide et endringsforslag som sendes til direktoratet for videre behandling.

Kostnader til utarbeidelse av en forvaltningsplan som er nødvendig for, eller vesentlig vil lette erstatningsoppgjøret, kan etter nærmere avtale med Direktoratet for naturforvaltning dekkes over erstatningsbudsjettet.

4.4.4 Utbetaling av erstatning og dekning av saksomkostninger

Staten dekker advokatbistand til rettighetshaverne i forbindelse med fremsetting av erstatningskrav, de videre forhandlingene og et eventuelt senere skjønn, jf dog skjønnsprosessloven av 01.06.1917, § 42. 2 ledd, som i spesielle tilfelle kan bli påberopt av Staten.

Advokatbistand i forbindelse med uttalelser mv under arbeidet med selve verneplanen dekkes ikke.

Erstatningene utbetales alltid i form av en engangserstatning.

Direktoratet for naturforvaltning sørger for utbetaling av erstatning og saksomkostninger. Det er utarbeidet rutiner for arbeidsdelingen mellom statens advokater, fylkesmannen og DN i slike saker. Fra brev av 14.04.00 til alle fylkesmenn siteres:

Endrede rutiner for utbetaling av erstatning etter naturvernloven - kap. 1427 post 32, 33 og 34

Vi viser til vårt brev av 11. 02.98 og 12.02.98 hvor det ble redegjort for nye rutiner for utbetaling av erstatninger.

Den viktigste endringen som skjedde i 1998 var at ansvaret for utbetaling av erstatninger og omkostninger ble overtatt av DN. I denne forbindelse ble det også innført både nye rutiner for fylkesmennenes arbeid vedr. erstatningsoppgjør og –utbetaling.

Etter at disse rutinene har vært i bruk i to år, ser vi at det er behov for å gjøre visse justeringer. Flere fylkesmenn har kommet med konstruktive forslag til forbedringer på bakgrunn av konkrete erfaringer, og vi vil her spesielt nevne Fylkesmannen i Troms og Fylkesmannen i Hordaland.

Basert på våre erfaringer og erfaringer fra fylkesmennene er det særlig behov for å vurdere følgende:
- *Presisering av rutiner og ansvarsfordeling mellom DN og fylkesmannen*
- *Utbetaling av småbeløp*
- *Utsjekking av eventuelle panthavere før utbetaling*

Presisering av rutinene
Fylkesmannen skal fortsatt ha ansvaret for å forberede og legge til rette for utbetaling. For ulike typer utbetalinger innebærer dette følgende:

- ***For utbetalinger etter rettslig skjønn** skal Fylkesmannen oversende adresseliste med kontonummer. Dersom kontonummer ikke kan framskaffes, må det opplyses om dette slik at beløpet kan betales ut på postanvisning uten at også DN setter i gang søk etter kontonummer.*

- ***For utbetalinger etter minnelig avtale** skal Fylkesmannen oversende adresseliste med kontonummer dersom dette ikke framgår klart av avtalen.*

- ***For øvrige utbetalinger** (ordinære fakturaer o.l.) skal Fylkesmannen sørge for at det foreligger tilstrekkelig med dokumentasjon til å foreta utbetalingen. Dersom det ikke entydig framgår av faktura hva beløpet gjelder, må dette framgå av følgebrev el.l. Når faktura oversendes fra Fylkesmannen, vil vi tolke dette som at Fylkesmannen anbefaler utbetaling dersom ikke annet er nevnt i følgebrev el.l. Det er DN som formelt skal attestere og anvise beløpet til utbetaling.*

- ***Rutinene endres slik at Fylkesmannen ikke skal beregne avsavnsrente ved oversendelse**. Dette vil bli gjort i forbindelse med klargjøring for utbetaling i DN.*

- ***Ved oversendelse av både utbetalinger etter skjønn, avtale eller ordinære fakturaer skal Fylkesmannen påføre et områdenummer og en fylkeskode enten på adresseliste/kontoliste, følgebrev eller på faktura**. Liste over områdenummer og fylkeskoder er vedlagt med forklaring. Dersom det skulle komme utbetalinger som gjelder områder som ikke står på lista, ber vi om at dette tydelig framgår av oversendelsen.*

Listen over områder der erstatningsoppgjøret ikke er avsluttet, er utarbeidet etter kontakt med kommisjonærene. I tillegg er det tatt med en del områder som ikke er vernet, men der det forventes utbetalinger av erstatninger og/eller omkostninger før vernevedtak. Listen vil bli revidert og ny versjon vil bli fordelt en gang pr. år. Områdenummer og fylkeskode skal også påføres regninger som gjelder f.eks. annonsering, trykningsutgifter og grensemerking (se tildelingsbrevet for 2000 for hvilke utgifter som kan belastes 1427 post 32/33/34). Fakturaer og utbetalinger som gjelder vederlagsordningen i forbindelse med verneplan barskog skal ikke påføres områdenummer og fylkeskode.

- *Faktura på salær og andre utgifter for statens kommisjonæradvokater blir sendt direkte fra advokatene til DN.*

- *Regninger vedr. andre saksomkostninger som staten skal betale, sendes erfaringsmessig dels til advokaten og dels til fylkesmannen (bl.a. utgifter til motpartens advokat, rettsgebyrer, utgifter til skjønnsmenn og sakkyndige). Generelt skal praksis være slik at fakturaer o.l. for å spare tid ikke skal sendes innom både advokat og Fylkesmann før de sendes DN. Dette krever imidlertid tett kommunikasjon mellom advokat og Fylkesmann. Advokat og saksbehandler hos Fylkesmannen bør gjensidig orienteres med kopi av brev når regninger oversendes DN. Kommisjonæradvokatene skal også påføre områdenummer og fylkeskode på de sakene som oversendes DN.*

Utbetaling av småbeløp

I vårt brev av 12.03.98 ble det lagt opp til en praksis der småbeløp ble betalt av fylkesmannen og der det ble sendt en samlefaktura til DN en gang i halvåret. Ett fylkesmannsembete har fulgt denne praksisen, mens praksis forøvrig har stort sett vært at fakturaer er oversendt fortløpende. Vi har derfor bestemt oss for å avslutte ordningen med samlefakturaer og ber om at alle fakturaer oversendes hit fortløpende for utbetaling.

Utsjekking av eventuelle panthavere

Gjennom brev av 12.03.98 ble det lagt opp til en rutine der eiendomsregisteret skulle sjekkes for heftelser på eiendommen, slik at panthaver kunne gjøre krav gjeldende for dekning av pant i erstatningsbeløpet. I følge denne rutinen skal panthaver tilskrives og spørres om han/hun har innsigelser mot utbetaling av erstatningsbeløpet. Dersom panthaver ønsker å få utbetalt hele eller deler av erstatningen , skal en egen rutine med avtale mellom partene eller deponering i.h.t. deponeringsloven iverksettes.

I praksis har dette vist seg å være arbeidskrevende og vanskelig å få til å fungere, og det har i en rekke tilfelle ført til at utbetaling av erstatning har blitt forsinket. Vi har også registrert at det rent juridisk er ulike syn på statens plikt i denne typen saker. Vi har derfor tatt opp spørsmålet med Regjeringsadvokaten.

Betydningen for panthaverens sikkerhet antas å avhenge av eiendommens og fredningsområdets beskaffenhet, hvor stor del av eiendommen som er berørt av vernevedtaket, pantekravets størrelse og prioritet o.a.

For å finne en praktisk løsning, har vi derfor bestemt at sjekk av panthavere kun utføres der erstatningsutbetalingen overskrider kr. 100.000,-. For 1999 var det ca. 50 av totalt ca. 275 erstatningsutbetalinger som overskred dette beløpet.

Etter at skjønnsbegjæring er tatt ut, kan rettighetshaver kreve forskudd på påløpte saksomkostninger, se naturvernlovens § 20 a tredje ledd jf skjønnsprosesslovens § 54 tredje ledd jf oreigningsloven av 23.10.1959, § 15 tredje ledd. En forutsetning er at saken vil ta noe tid, mer enn ett år. Hvorvidt rettighetshaver har krav på utbetaling av forskudd beror på en konkret vurdering. Det er Direktoratet for naturforvaltning som tar stilling til om forskudd skal innvilges. Er det begjært skjønn må krav om forskudd behandles av skjønnsretten. Dersom fylkesmannen får krav om utbetaling av forskudd på saksomkostninger, oversendes kravet snarest til statens advokat til uttalelse. Når denne uttalelsen foreligger, oversendes saken samlet til videre behandling i Direktoratet for naturforvaltning.

4.4.5 Innløsning. Kjøp av områder. Makeskifte

Grunneiere i verneområder kan, når eiendommen ikke kan utnyttes på regningssvarende måte etter vern, kreve eiendommen innløst av staten, jf NVL § 20 c.

Som ledd i erstatningsoppgjøret kan staten også få tilbud om å kjøpe et verneområde som et alternativ til å betale erstatning for det økonomiske tap som eieren er påført som følge av fredningen. Dette er mest aktuelt for områder som inngår i verneplan for barskog. For andre områder er kjøp i utgangspunktet ikke aktuelt. Dersom det er tale om et helt verneområde eller et område som er avhengig av særskilt skjøtsel, kan kjøp likevel diskuteres også for slike områder.

Det er direktoratet som avgjør spørsmål om kjøp, eventuelt etter avklaring med Miljøverndepartementet.

Dersom det blir spørsmål om kjøp av et område **som er foreslått vernet**, må området som hovedregel ha vært på lokal høring før direktoratet kan ta stilling til dette.

Et **makeskifte** innebærer at staten tilbyr et egnet areal i bytte mot et privateid fredet området.

I utgangspunktet er makeskifte bare aktuelt i erstatningsoppgjøret for barskog, og spesielt hvor næringsgrunnlaget for vedkommende grunneier er avhengig av en slik ordning. Ingen har krav på makeskifte som følge av vern etter naturvernloven. Fra Stortinget er det imidlertid lagt vekt på at staten i forbindelse med barskogvern skal forsøke å tilby makeskifteareal til berørte grunneiere som foretrekker makeskifte framfor erstatning i penger. Det må i så fall finnes tilgjengelig egnede arealer der beliggenhet, skogkapital, arrondering og tilgjengelighet er akseptabel slik at det helt eller delvis kan erstatte den skog som er fredet. Fylkesmannen skal kartlegge arealer som kan være aktuelle for makeskifte og tar deretter kontakt med Direktoratet for naturforvaltning for å avklare om forhandlinger kan starte opp. Regjeringsadvokaten eller en av statens kommisjonærer representerer vanligvis staten ved alle forhandlinger om makeskifte og kjøp. Forhandlingsresultatet skal forelegges Direktoratet for naturforvaltning til godkjenning.

Når tilgjengelig makeskifteareal skal fordeles mellom de interesserte grunneierne involverer direktoratet egne fylkesvise fordelingsutvalg. Disse fordelingsutvalgene består av en representant fra fylkesmannens landbruksavdeling, en representant fra skogeierorganisasjonene og en representant fra Landbruksdepartementet. Fordelingsutvalgenes oppgave er å prioritere mellom de interesserte grunneierne, og lage en grovplan for hvilke areal den enkelte grunneier bør tilbys. På grunnlag av disse anbefalingene utformer og sender direktoratet/fylkesmannen et tilbud med akseptfrist til grunneier. Avslås tilbudet vil det bli ordinær pengeerstatning og arealet tilbys andre berørte grunneiere. Aksepteres tilbudet gjennomføres makeskiftet vanligvis som jordskifte ved jordskifteretten. Endelig avklaring av areal, rettigheter, interne uklarheter med mer avgjøres i mangel av en minnelig ordning av jordskifteretten.

Staten dekker grunneiers nødvendige omkostninger ved forhandlinger om makeskifte og kjøp.

4.4.6 Erstatning for midlertidig vern

Det er viktig å merke seg at samtlige krav om erstatning for midlertidig vern, uavhengig av verneform, skal behandles etter reglene i naturvernloven § 20 b. Dette innebærer at rettighetshaveren bare kan få erstattet "vesentlige tap" som har oppstått på grunnlag av fredningen. Det synes å være et generelt prinsipp i reguleringretten at tidsbegrensede inngrep står i en annen stilling enn de permanente, jf strandlovsaken Rt. 1970 s. 67, hvor midlertidigheten ble fremholdt som et forhold som talte mot erstatningsplikt.

Som hovedregel må man kunne si at det ikke betales erstatning i slike saker.

Rettighetshaver må selv begjære skjønn innen ett år etter at vedtaket er kunngjort. Da det midlertidige vernet ofte ikke er avløst av et endelig vern innen fristen går ut, har direktoratet vært liberal med å akseptere forlengelse av fristen for å begjære skjønn. Når (evenuelt) permanent vern vedtas, kan dermed erstatningsoppgjøret for midlertidig vern kobles sammen med oppgjøret etter endelig vern av området.

Søknad om forlengelse av fristen til å begjære skjønn vedrørende midlertidig vern må derfor snarest sendes direktoratet til behandling.